

sane Erythræam Sibyllam, non Romuli, sed belli trojani tempore fuisse scripserunt.

CAPUT XXIV.

Quod regnante Romulo, septem Sapientes claruerint, quo tempore decem tribus, quæ Israël dicebantur, in captivitatem a Chaldæis ductæ sunt, idemque Romulus mortuus divino honore donatus est.

EODEM Romulo regnante, Thales Milesius fuisse perhibetur, unus e septem Sapientibus, qui post theologos poetas, in quibus Orpheus maxime omnium nobilitatus est, ^{et ceteri} appellati sunt, quod est Latine Sapientes. Per idem tempus decem tribus, quæ in divisione populi vocatæ sunt Israël, debellatæ a Chaldæis et in eas terras captivæ ductæ sunt, remanentibus in Judæa terra duabus illis tribubus, quæ nomine Judæ vocabantur, sedemque regni habebant Jerusalem. Mortuum Romulum, cum et ipse non comparuisset, in deos, quod et vulgo notissimum est, retulere Romani; quod usque adeo fieri jam desierat, nec postea nisi adulando, non errando, factum est temporibus Cæsarum, ut Cicero magnis Romuli laudibus tribuat¹, quod non rudibus et indoctis temporibus, quando facile homines fallebantur, sed jam expolitis et eruditis meruerit hos honores; quamvis nondum efferbuerat ac pullulaverat philosophorum subtilis et acuta loquacitas. Sed etiamsi posteriora tempora deos homines mortuos non instituerunt, tamen ab antiquis institutos colere ut deos et habere non destiterunt: quin etiam simulacris, quæ ve-

¹ Vide infra lib. xxii, c. 6.

teres non habebant, auxerunt vanæ atque impiæ superstitionis illecebram¹, id efficientibus immundis in eorum corde dæmonibus, per fallacia quoque oracula decipientibus, ut fabulosa etiam crimina deorum, quæ jam urbanore sæculo non fingeantur, per ludos tamen in eorundem falsorum numinum obsequium turpiter agerentur. Regnavit deinde Numa post Romulum, qui cum illam civitatem putaverit deorum profecto falsorum numerositate muniendam, in eandem turbam referri mortuus ipse non meruit, tanquam ita putatus sit cælum multitudine numinum constipasse, ut locum ibi reperire non posset. Hoc regnante Romæ, et apud Hebræos initio regni Manasse, a quo impio rege propheta Isaias perhibetur occisus, Samiam fuisse Sibyllam ferunt.

CAPUT XXV.

Qui philosophi enituerint, regnante apud Romanos Tarquinio Prisco, apud Hebræos Sedechia, cum Jerusalem capta est, templumque subversum.

REGNANTE VERO apud Hebræos Sedechia, et apud Romanos Tarquinio Prisco, qui successerat Anco Martio, ductus est captivus in Babyloniam populus Judæorum, eversa Jerusalem et templo illo a Salomone constructo. Increpantes enim eos Prophetæ de iniquitatibus et impietatibus suis, hæc eis ventura prædixerant, maxime Jeremias, qui etiam numerum definivit annorum. Eo tempore Pittacus Mitylenæus, alius e septem Sapientibus, fuisse perhibetur. Et quinque cæteros, qui ut septem

¹ Vide supra lib. iv, c. 31. — ² Jerem. xxv, 11.

numerentur, Thaleti, quem supra commemoravimus, et huic Pittaco adduntur, eo tempore fuisse scribit Eusebius, quo captivus Dei populus in Babylonia tenebatur. Hi sunt autem, Solon Atheniensis, Chilo Lacedemonius, Periander Corinthius, Cleobolus Lindius, Bias Prienæus. Omnes hi, septem appellati Sapientes, post poëtas theologos claruerunt, quia genere vitæ quodam laudabili præstabant hominibus cæteris, et morum nonnulla præcepta sententiarum brevitate complexi sunt. Nihil autem monumentorum, quod ad litteras attinet, posteris reliquerunt nisi quod Solon quasdam leges Atheniensibus dedisse perhibetur: Thales vero physicus fuit, et suorum dogmatum libros reliquit. Eo captivitatis judaicæ tempore, et Anaximander, et Anaximenes, et Xenophanes physici claruerunt. Tunc et Pythagoras, ex quo cœperunt appellari philosophi.

CAPUT XXVI.

Quod eo tempore, quo impletis septuaginta annis Judæorum est resoluta captivitas, Romani quoque a dominatu sunt regio liberati.

PER idem tempus Cyrus rex Persarum, qui etiam Chaldaeis et Assiriis imperabat, relaxata aliquanta captivitate Judæorum, quinquaginta millia hominum ex eis ad instaurandum templum regredi fecit. A quibus tantum prima cœpta fundamina, et altare constructum est. Incursantibus autem hostibus, nequaquam progredi ædificando valuerunt, dilatamque opus est usque ad Darium. Per idem tempus etiam illa sunt gesta, quæ

conscripta sunt in libro Judith: quem sane in canone Scripturarum Judæi non recepisse dicuntur. Sub Dario ergo rege Persarum impletis septuaginta annis, quos Jeremias propheta prædixerat, reddita est Judæis, soluta captivitate, libertas, regnante Romanorum septimo rege Tarquinio. Quo expulso, etiam ipsi a regum suorum dominatione liberi esse cœperunt. Usque ad hoc tempus Prophetas habuit populus Israël: qui cum multi fuerint, paucorum et apud Judæos et apud nos canonica Scripta retinentur. De quibus me aliqua positurum esse promisi in hoc libro, cum clauderem superiorem, quod jam video esse faciendum.

CAPUT XXVII.

De temporibus Prophetarum, quorum oracula habentur in libris; quique tunc de vocatione Gentium multa cecinerunt, quando romanum regnum cœpit, assyriumque defecit.

TEMPORA igitur eorum ut possimus advertere, in anteriora paululum recurramus. In capite libri Osee prophetæ, qui primus in duodecim ponitur, ita scriptum est: « Verbum Domini quod factum est ad Osee in diebus » Ozia, et Joathan, et Achaz, et Ezechia regum Juda¹. » Amos quoque diebus regis Ozia prophetasse se scribit: addit etiam Hieroboam regem Israël, qui per eosdem dies fuit. Nec non Isaïas filius Amos, sive supradicti Prophetæ, sive, quod magis perhibetur, alterius qui non Propheta eodem nomine vocabatur, eosdem reges quatuor, quos

¹ Osee 1, 1, 2.

posuit Osee, in capite libri sui ponit, quorum diebus se prophetasse prae loquitur. Michæas etiam eadem suæ prophetiæ commemorat tempora post dies Ozia. Nam tres qui sequuntur reges nominat, quos et Osee nominavit, Joathan, et Achaz, et Ezechiam. Hi sunt quos eodem tempore simul prophetasse ex eorum litteris invenitur. His adjungitur Jonas, eodem Ozia rege regnante, et Joël cum jam regnaret Joathan, qui successit Ozia. Sed istorum Prophetarum duorum tempora in Chronicis, non in eorum libris potuimus invenire, quoniam de suis diebus tacent. Tenduntur autem hi dies a rege Latinorum Proca, sive superiore Aventino, usque ad regem Romulum jam Romanorum, vel etiam usque ad regni primordia successoris ejus Numæ Pompilii. Ezechias quippe rex Juda eo usque regnavit; ac per hoc per ea tempora isti velut fontes prophetiæ pariter eruperunt, quando regnum defecit assyrium, cœpitque romanum: ut scilicet quemadmodum regni Assyriorum primo tempore extitit Abraham, cui promissiones apertissimæ fierent in ejus semine benedictionis omnium gentium, ita occidentalis Babylonis exordio, qua fuerat Christus imperante venturus, in quo implerentur illa promissa oracula Prophetarum, non solum loquentium, verumetiam scribentium in tantæ rei futuræ testimonium solverentur. Cum enim Prophetæ nunquam fere defuissent populo Israël, ex quo ibi reges esse cœperunt, in usum tantummodo eorum fuere, non gentium. Quando autem ea Scriptura manifestius prophetica condebatur, quæ gentibus quandoque prodesset, tunc oportebat inciperet, quando condebatur hæc civitas, quæ gentibus imperaret.

CAPUT XXVIII.

De his quæ ad Evangelium Christi pertinent, quid Osee et Amos prophetaverint.

Osee igitur propheta, quanto profundius quidem loquitur, tanto operosius penetratur. Sed aliquid inde sumendum est, et hic ex nostra promissione ponendum. « Et erit, inquit, in loco quo dictum est eis: Non populus meus vos, vocabuntur et ipsi filii Dei vivi¹. » Hoc testimonium propheticum de vocatione populi gentium, qui prius non pertinebat ad Deum, etiam Apostoli intellexerunt. Et quia ipse quoque populus gentium spiritualiter est in filiis Abraham, ac per hoc recte dicitur Israël, propterea sequitur, et dicit: « Et congregabuntur filii Juda et filii Israël in idipsum, et ponent sibi met principatum unum, » et ascendent a terra². » Hoc si adhuc velimus exponere, eloquii prophetici obtundetur sapor. Recolatur tamen lapis ille angularis, et duo illi parietes, unus ex Judæis, alter ex Gentibus³; ille nomine filiorum Juda, iste nomine filiorum Israël, eidem uni principatui suo in idipsum innitentes, et ascendentes agnoscantur a terra. Istos autem carnales Israëlitas, qui nunc nolunt credere in Christum, postea credituros, id est, filios eorum, (nam utique isti in suum locum moriendo transibunt,) idem Propheta testatur, dicens: « Quoniam diebus multis sedebunt filii Israël sine rege, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine sacerdotio, sine manifestationibus⁴. » Quis non videat nunc sic esse Judæos? Sed quid adjungat,

¹ Osee 1, 10. — ² Ibid. 11. — ³ Ephes. 2, 14. — ⁴ Osee 3, 4.

Hieron. epist. cxvii. — Ibid. ep. 11, 21. Ibid. ep. 11, 21. Ibid. ep. 11, 21.

audiamus. « Et postea, inquit, revertentur filii Israël, et
 » inquirent Dominum Deum suum, et David regem suum :
 » et stupeſcent in Domino, et in bonis ipsius, in novissimis
 » diebus¹. » Nihil est ista prophetia manifestius, cum
 David regis nomine significatus intelligatur Christus : « Qui
 » factus est, sicut dicit Apostolus, ex semine David secun-
 » dum carnem². » Prænuntiavit iste Propheta etiam ter-
 tio die Christi resurrectionem futuram, sicut eam prophe-
 tica altitudine prænuntiari oportebat, ubi ait : « Sanabit
 » nos post biduum, in die tertio resurgemus³. » Secundum
 hoc enim nolis dicit Apostolus : « Si resurrexistis cum
 » Christo, quæ sursum sunt quærite⁴. » Amos quoque
 de rebus talibus sic prophetat : « Præpara, inquit, te, ut
 » invoces Deum tuum Israël; quia ecce ego firmans toni-
 » truum, et creans spiritum, et annuntians in hominibus
 » Christum suum⁵. » Et alio loco : « In illa die, inquit,
 » resuscitabo tabernaculum David quod cecidit, et reæ-
 » dificabo quæ ceciderunt ejus, et destructa ejus resusci-
 » tabo, et reædificabo ea, sicut dies sæculi; ita ut exqui-
 » rant me residui hominum, et omnes gentes in quibus
 » invocatum est nomen meum super eos, dicit Dominus
 » faciens hæc⁶. »

CAPUT XXIX.

Quæ ab Isaïa de Christo et Ecclesia sint prædicta.

I. Isaïas propheta non est in libro duodecim Prophe-
 tarum, qui propterea dicuntur minores, quia sermones

¹ Osee III, 5. — ² Rom. I, 3. — ³ Osee VI, 3. — ⁴ Coloss. III, 1. —
⁵ Amos IV, 12, 13. — ⁶ Id. IX, 11, 12.

eorum sunt breves, in eorum comparatione qui majores
 ideo vocantur, quia proluxa volumina condiderunt : ex
 quibus est hic Isaïas, quem propter eadem prophetiæ
 tempora subjungo supradictis duobus. Isaïas ergo inter
 illa quæ arguit iniqua et justa præcepit, et peccatori po-
 pulo mala futura prædixit, etiam de Christo et Ecclesia,
 hoc est, de Rege et ea quam condidit Civitate, multo plura
 quam cæteri prophetavit : ita ut a quibusdam Evangelista¹,
 quam Propheta potius diceretur. Sed propter rationem
 operis terminandi, unum de multis hoc loco ponam. Ex
 persona quippe Dei Patris loquens : « Ecce, inquit, intel-
 » liget puer meus, exaltabitur, et glorificabitur valde.
 » Quemadmodum stupeſcent super te multi, ita gloria
 » privabitur ab hominibus species tua et gloria tua ab
 » hominibus : ita mirabuntur gentes multæ super eum, et
 » continebunt reges os suum : quoniam quibus non est
 » annuntiatum de illo, videbunt; et qui non audierunt,
 » intelligent². Domine, quis credidit auditui nostro, et
 » brachium Domini cui revelatum est? Annuntiavimus
 » coram illo, ut infans, ut radix in terra sitiens : non est
 » species illi, neque gloria. Et vidimus eum, et non ha-
 » bebat speciem, neque decorem : sed species ejus sine
 » honore, deficiens præ omnibus hominibus. Homo in
 » plaga positus, et sciens ferre infirmitatem : quoniam
 » aversa est facies ejus : inhonoratus est, nec magni æs-
 » timatus est. Hic peccata nostra portat, et pro nobis do-
 » let : et nos existimavimus illum esse in dolore, et in
 » plaga, et in afflictione. Ipse autem vulneratus est propter
 » iniquitates nostras, et infirmatus est propter peccata
 » nostra. Eruditio pacis nostræ in eo : livore ejus nos sanati
 » sumus. Omnes ut oves erravimus, homo a via sua erra-
 » vit : et Dominus tradidit illum pro peccatis nostris : et

¹ Hieron. epist. CXVII. — ² Isaï. LIII. — ³ Id. LII, 13-15.

» ipse propter quod afflictus est, non aperuit os suum. Ut
 » ovis ad immolandum ductus est, et ut agnus ante eum
 » qui se tondet, sine voce, sic non aperuit os suum. In
 » humilitate iudicium ejus sublatum est. Generationem
 » ejus quis enarrabit? Quoniam tolletur de terra vita ejus.
 » Ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem. Et
 » dabo malignos pro sepultura ejus, et divites pro morte
 » ejus. Quoniam iniquitatem non fecit, nec dolum in ore
 » suo: et Dominus vult pargare eum de plaga. Si dede-
 » ritis pro peccato animam vestram, videbitis semen lon-
 » gævum: et Dominus vult auferre a dolore animam ejus,
 » ostendere illi lucem, et formare intellectum, justificare
 » justum bene servientem pluribus: et peccata eorum
 » ipse portabit. Propterea ipse hæreditabit plures, et for-
 » tium dividet spolia: propter quod tradita est ad mortem
 » anima ejus; et inter iniquos aestimatus est, et ipse pec-
 » cata multorum portavit, et propter peccata eorum tra-
 » ditus est¹. » Hæc de Christo.

» II. Jam vero de Ecclesia, quod sequitur, audiamus.
 » Lætare sterilis, inquit, quæ non paris, erumpe et clama
 » quæ non parturis: quoniam multi filii desertæ magis
 » quam ejus quæ habet virum. Dilata locum tabernaculi
 » tui, et aulæarum tuarum: fige, noli parcere, prolonga
 » funiculos tuos, et palos tuos conforta, adhuc in dex-
 » tram et sinistram partem extende. Et semen tuum hæ-
 » reditabit gentes; et civitates desertas inhabitabis. Ne
 » timeas, quoniam confusa es; neque reverearis, quia
 » exprobrata es: quoniam confusionem æternam oblivis-
 » ceris, et opprobrii viduitatis tuæ non eris memor. Quo-
 » niam Dominus faciens te, Dominus Sabaoth, nomen ejus:
 » et qui eruit te, ipse Deus Israël universæ terræ vocabi-
 » tur²: » et cætera. Verum ista sint satis: et in eis sunt

¹ Isai. lxxv, 1-12. — ² Id. lxxv, 1-5.

exponenda nonnulla; sed sufficere arbitror quæ ita sunt
 aperta, ut etiam inimici intelligere cogantur inviti.

CAPUT XXX.

*Quæ Michæas, et Jonas, et Joël Novo Testamento
 congruentia prophetaverint.*

I. MICHÆAS propheta Christum in figura ponens cujus-
 dam magni montis, hæc loquitur: « Erit in novissimis
 » diebus manifestus mons Domini paratus super vertices
 » montium; et exaltabitur super colles. Et festinabunt ad
 » eum plebes, et gentes multæ ibunt, et dicent: Venite,
 » ascendamus in montem Domini, et in domum Dei Jacob,
 » et ostendet nobis viam suam, et ibimus in semitis ejus:
 » quia ex Sion procedet lex, et verbum Domini ex Jerusa-
 » lem. E judicabit inter plebes multas, et redarguet
 » gentes potentes usque in longinquum¹. » Prædicens
 iste Propheta et locum in quo natus est Christus: « Et tu,
 » inquit, BETHLEEM domus Ephrata, minima es, ut sis
 » in millibus Juda: ex te mihi prodiet, ut sit in princi-
 » pem Israël: et egressus ejus ab initio, et ex diebus æter-
 » nitatis. Propterea dabit eos, usque ad tempus parturientis
 » pariet, et residui fratres ejus convertentur ad filios Is-
 » raël. Et stabit, et videbit, et pascet gregem suum in
 » virtute Domini, et in honore nominis Domini Dei sui
 » erunt: quoniam nunc magnificabitur usque ad summum
 » terræ². »

II. Jonas autem propheta non tam sermone Christum,
 quam sua quadam passione prophetavit, profecto aper-

¹ Mich. iv, 1-3. — ² Id. v, 2-4.

tius, quam si ejus mortem et resurrectionem voce clamaret. Ut quid enim exceptus est ventre belluino¹, die tertio redditus, nisi ut significaret Christum de profundo inferni die tertio rediturum?

III. Joël omnia quæ prophetat, multis verbis compellit exponi, ut quæ pertinent ad Christum et Ecclesiam dilucescant. Unum tamen, quod etiam Apostoli commemoraverunt², quando in congregatos credentes Spiritus sanctus, sicut a Christo promissus fuerat, de super venit, non prætermittam. « Et erit, inquit, post hæc, et effundam de Spiritu meo super omnem carnem : et prophetabunt filii vestri et filiae vestræ; et seniores vestri somnia somniant, et juvenes vestri visa videbunt : et quidem in servos meos et ancillas meas in illis diebus effundam de Spiritu meo³. »

CAPUT XXXI.

Quæ in Abdia, in Naüm, et Ambacu de salute mundi in Christo prænuntiata reperiantur.

I. TRES Prophetæ de minoribus, Abdias, Naüm, Ambacum, nec sua tempora dicunt ipsi, nec in Chronicis Eusebii et Hieronymi, quando prophetaverint, invenitur. Abdias enim positus est quidem ab eis cum Michæa, sed non eo loco, ubi notantur tempora, quando Michæam prophetasse, ex ejus Litteris constat : quod errore negligenter describentium labores alienos existimo contigisse. Duos vero alios commemoratos in codicibus Chronicorum, quos habuimus, non potuimus invenire : tamen quia canone

¹ Jonæ II, 1. — ² Act. II, 17. — ³ Joël II, 28, 29.

continentur, nec ipsi oportet prætereantur a nobis. Abdias, quantum ad scripturam ejus attinet, omnium brevissimus Prophetarum, adversus Idumæam loquitur, gentem scilicet Esaü, ex duobus geminis filiis Isaac, nepotibus Abrahæ, majoris illius reprobati. Porro si Idumæam modo locutionis, quo intelligitur a parte totum, accipiamus positam esse pro gentibus : de Christo agnoscere possumus, quod ait inter cætera : « In monte autem » Sion erit salus, et erit sanctum¹. » Et paulo post in fine ipsius prophetiæ. « Et ascendent, inquit, resalvati » ex monte Sion, ut defendant montem Esaü, et erit Domino regnum². » Apparet quippe id esse completum, cum resalvati ex monte Sion, id est, ex Judæa credentes in Christum, qui præcipue agnoscuntur Apostoli, ascenderunt, ut defenderent montem Esaü. Quomodo defenderent, nisi per Evangelii prædicationem salvos faciendo eos qui crediderunt, ut eruerentur de potestate tenebrarum, et transferrentur in regnum Dei? Quod consequenter expressit addendo : « Et erit Domino regnum : » Mons enim Sion Judæam significat, ubi futura prædicta est salus, et sanctum, quod est Christus Jesus. Mons vero Esaü Idumæa est, per quam significata est Ecclesia gentium, quam defenderunt, sicut exposui, resalvati ex monte Sion, ut esset Domino regnum. Hoc obscurum erat, antequam fieret : sed factum quis non fidelis agnoscat?

II. Naüm vero propheta, imo per illum Deus : « Exterminabo, inquit, sculptilia et conflabilia : ponam sepulchrum tuam : quia veloces ecce super montes pedes » evangelizantis, et annuntiantis pacem. Celebra Juda » dies festos tuos, redde vota tua : quia jam non adjicient » ultra, ut transeant in vetustatem³ Consummatum est, » consumptum est, ablatum est. Ascendit, qui insufflat in

¹ Abdias 17. — ² Ibid. 21. — ³ Naüm I, 14, 15.

» faciem tuam, eripiens te ex tribulatione¹.» Quis ascenderit ab inferis, et insufflaverit in faciem Judæ, hoc est, Judæorum discipulorum Spiritum sanctum, recolat, qui meminit Evangelium. Ad Novum enim Testamentum pertinent, quorum dies festi ita spiritaliter innovantur, ut in vetustatem transire non possint. Porro per Evangelium exterminata sculptilia et conflatilia, id est, idola deorum falsorum, et oblivioni tanquam sepulturæ tradita jam videmus; et hanc etiam in hac re prophetiam completam esse cognoscimus.

III. Ambacum de quo alio, quam de Christi adventu, qui futurus fuerat, intelligitur dicere: « Et respondit Dominus ad me, et dixit: Scribe visum aperte in buxo; ut assequatur qui legit ea: quia adhuc visio ad tempus, et orietur in fine, et non in vacuum: si tardaverit, sustine eum; quia veniens veniet, et non morabitur²? »

CAPUT XXXII.

De prophetia quæ in Oratione Ambacu et Cantico continetur.

IN Oratione autem sua cum Cantico, cui nisi Domino Christo dicit: « Domine, audivi auditionem tuam, et timui; Domine, consideravi opera tua, et expavi³? » Quid enim hoc est, nisi præcognitæ, novæ, ac repentinae salutis hominum ineffabilis admiratio? « In medio duorum animalium cognosceris: » quid est nisi aut in medio duorum Testamentorum, aut in medio duorum latronum, aut in medio Moysi et Eliæ cum eo in monte sermocinantium? « Dum appropinquant anni, cognosceris; in adventu tem-

¹ Naüm II, 1. — ² Habac. II, 2, 3. — ³ Id. III, 2.

» poris ostenderis⁴: » nec exponendum est. « In eo dum conturbata fuerit anima mea, in ira misericordiæ meæ moreris: » quid est, nisi quod Judæos in se transfiguravit, quorum gentis fuit, qui cum magna ira turbati crucifigerent Christum, ille misericordiæ memor dixit: « Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt⁵? » Deus de Theman veniet, et sanctus de monte umbroso et condenso⁶. » Quod hic dictum est, « De Theman veniet; » alii interpretati sunt « Ab Austro, vel ab Africo: » per quod significatur meridies, id est, fervor charitatis et splendor veritatis. Montem vero umbrosum atque condensum, quamvis multis modis possit intelligi, libentius acceperim Scripturarum altitudinem divinarum, quibus prophetatus est Christus. Multa quippe ibi umbrosa atque condensata sunt, quæ mentem quærentis exerceant. Inde autem venit, cum ibi eum, qui intelligit, invenit. « Operuit coelos virtus ejus, et laudis ejus plena est terra⁷: » quid est nisi quod etiam in Psalmo dicitur: « Exaltare super coelos Deus, et super omnem terram gloria tua⁸? » Splendor ejus ut lumen erit⁹: » quid est, nisi fama ejus credentes illuminabit? « Cornua in manibus ejus sunt¹⁰: » quid est, nisi trophæum crucis? « Et posuit charitatem firmam fortitudinis suæ¹¹: » nec exponendum est. « Ante faciem ejus ibit verbum, et prodiet in campum post pedes ejus¹²: » quid est, nisi quod et antequam huc veniret, prænuntiatum est; et posteaquam hinc reversus est, annuntiatum est? « Stetit, et terra commota est¹³: » quid est, nisi « Stetit » ad subveniendum; « Et terra commota est » ad credendum? « Respexit, et tabuerunt gentes¹⁴: » hoc est, misertus est, et fecit populos poenitentes. « Contriti sunt montes violentia: » hoc est, vim facientibus miraculis,

¹ Habac. III, 2. — ² Luc. XII, 34. — ³ Habac. III, 3. — ⁴ Ibid. — ⁵ Psal. LVI, 6. — ⁶ Habac. III, 4. — ⁷ Ibid. — ⁸ Ibid. — ⁹ Ibid. 5. — ¹⁰ Ibid. 6. — ¹¹ Ibid.